

Co zbylo z Centrálního kladenského kamenouhelného revíru

Zdeněk Kuchyňka

V roce 2001 vyšla jako příloha časopisu Zprávy památkové péče stať Ing. Miloše Matěje *Kulturní dědictví Centrálního kladenského kamenouhelného revíru*. Bylo to v době, kdy byly na Kladensku v provozu ještě dva kamenouhelné doly – Důl Libušín a Důl Tuchlovice. I jim už ale zakrátko zazvonila hrana. Těžba na Dole Tuchlovice skončila 28. února 2002 a na Dole Libušín 29. června téhož roku. Ing. Matěj tehdy v úvodu své statě uvedl, že *jedním z nejzávažnějších nedostatků památkové péče organizované státem je v České republice nedostatečná znalost dochovaného fondu kulturního dědictví*.¹⁾ Popsal pak 15 šachet, které by si z hlediska památkové péče zasloužily pozornost. V té době už byly v okrese Kladno za kulturní památky prohlášeny uhelný hlubinný důl Mayrau ve Vinařicích (prohlášen 21. 12. 1994), areál těžní věže dolu Michael v Brandýsku (9. 2. 1996). V roce vydání textu Ing. Matěje byly prohlášeny za památky část areálu kamenouhelného dolu Kübeck/Nr. II (3. 9. 2001), těžní věž a jámová budova jámy N I uhelného dolu Schoeller Nejedlý (28. 11. 2001) a těžní věž, jámová budova a strojovna větrné jámy dolu Tuchlovice, tzv. Pustinka (18. 12. 2001).

Tři památky zapsané v roce 2001 byly výsledkem rozsáhlejšího záměru Ing. Matěje, který na sklonku 90. let 20. století v souvislosti s mapováním stavu bývalých i současných dolů na Kladensku chtěl dosáhnout alespoň u některých z nich, či spíše jejich částí, zapsání mezi kulturní památky. Pracoval jsem tehdy jako referent památkové péče v Okresním úřadě Kladno a s vedoucím referátu kultury PhDr. Vladimírem Přibylem a fotografem Jaroslavem Vyšínem jsme objížděli jednotlivé doly a zjišťovali, který z návrhů je a který není reálný. Bylo nám jasné, že solitérní budovy uvnitř areálu, jako například budova truhlárny uprostřed areálu dolu Tuchlovice, nemají po ukončení těžby naději na záchranu, protože se pro ně ne-

najde využití, které by uchovalo jejich památkovou hodnotu, ale zároveň umožnilo budoucímu majiteli budovu využívat. Už v případě památkově chráněného areálu dolu Mayrau ve Vinařicích se ukázal jako problematický výrok rozhodnutí Ministerstva kultury o prohlášení za památku z 21. 12. 1994, protože v něm nebyly některé budovy – a jak se ukázalo v současné době – i některé pozemky výslovně uvedeny, a nebyly a ne-

Obr. 1: Důl Tuchlovice (okres Kladno), bourání těžní věže 27. 12. 2004 (foto V. Trnka).

Obr. 2: Důl Tuchlovice, areál a halda někdejšího dolu (foto J. Vyšín, 2005).

Obr. 3: Důl Tuchlovice, interiér administrativní budovy (foto J. Vyšín, 2004).

Obr. 4: Poldi Kladno, interiér administrativní budovy Poldiny hutě (foto Z. Kuchyňka, 2002).

jsou tudíž památkově chráněny. Palivový kombinát v Ústí s. p. proto v rámci likvidace důlních děl po ukončení těžby v roce 1997 nejen provedl zasypání těžních jam, jak mu to ukládal zákon, ale zboursal i některé budovy (např. kotelnu), které nebyly v rozhodnutí ministerstva uvedeny. Ačkoli jsme se snažili apelovat, aby byly zachovány i nezapsané budovy, podařilo se nakonec uchovat jen obvodové zdi někdejší sedlární přiléhající k jámové budově Mayrau.

Definitivní ukončení těžby v roce 2002 pak urychlilo likvidaci uzavřených dolů, takže například z Dolu Tuchlovice zůstala jen rekultivovaná halda a bytový dům u někdejšího vstupu do areálu dolu. Těžní věž byla stržena v naprosté tichosti 27. prosince 2004 a zbořena byla i architektonicky hodnotná administrativní budova s vnitřními ochozy, připomínající stejné architektonické řešení dosud stojící administrativní budovy u vrátnice hutě POLDI v Kladně.²⁾ Stejně tak důl Prago (Zápotocký) v Dubí nejprve přišel o svou unikátní čtyřpříhradovou těžní věž a nevyužívané budovy začaly chátrat. Jde především o kotelnu, strojovnu a budovu destilace z let 1913–1918 s průčelím několikrát zalomeného oblouku, které svým vzhledem připomínají spíše loď secesního kostela než průmyslovou stavbu. V současné době se hledá jejich využití tak, aby byla jejich architektonická kvalita uchována.³⁾

Co tedy zbylo v paměti města Kladna po Centrálním kladenském kamenouhelném revíru. Především je to několik pomístních názvů tam, kde tyto šachty byly – Amálka, Barré, Bresson, Václavka, jinde pak sloupky s pamětními tabulkami – František, Herget, nebo také dřevěné sloupky s obrázky – Engerth, Ferdinand, někde jsou dochovány chátrající či značně přestavěné budovy – důl Prago (Zápotocký) a sv. Jan Šebestián v Dubí, Theodor v Pcherách či Wanieck v Srbech. A pak čtyři zmíněné památkově chráněné objekty v Brandýsku, Lánech, Libušíně a ve Vinařicích. Přičemž pouze Důl Mayrau ve Vinařicích, který je jako Hornický skanzen Mayrau pobočkou Sládeč-

Obr. 5: Důl Ferdinand ve Cvrčovicích (okres Kladno), dochovaná budova a památník na dole Ferdinand (foto Z. Kuchyňka, 2002).

kova vlastivědného muzea v Kladně, nabízí návštěvníkům možnost seznámit se s dobýváním černého uhlí. To přitom stálo na počátku hospodářského růstu Kladenska, díky němuž se z malého městečka stalo největší město Středočeského kraje a od roku 1898 se mohlo pyšnit titulem Královské horní město.

Ani skanzenu ve Vinařicích se ale nevyhýbají problémy s budovami a strojním zařízením, do jejichž údržby už před ukončením těžby Českomoravské doly a. s. příliš neinvestovaly, takže veškerá tíže této péče přešla v roce 2010 na nového

Obr. 6: Důl Dubí (část Kladna), zaniklá těžní věž dolu Prago (Zápotocký), 80. léta 20. století (foto A. Garamszegi, nedatováno).

Obr. 7: Důl Dubí, strojovna dolu Prago (foto J. Vyšín, 2004).

Obr. 8: Důl Ronna v Hnidousích (část Kladna), vstupní brána k bývalému dolu (foto T. Voldráb, 2011).

vlastníka, kterým je Středočeský kraj a Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně. Omezené finanční možnosti zřizovatele a minimální finanční příspěvky ze zdrojů Ministerstva kultury zatím umožnily jen nejnutnější opravy střech a nadstřešní části nejstarší těžní věže Mayrau.⁴⁾ S finanční i materiální pomocí Klubu přátel hornických tradic Kladno – z. s. začala obnova úzkokolejné dráhy v areálu skanzenu. Naděje jsou proto vkládány do projektu Cestou uhlí a železa z programu ITI PMO, z něž by měla být z větší části financována celková obnova objektu bývalé Lampovny, v níž má vzniknout expozice o historii hornictví a hutnictví na Kladensku, propojená s budovou bývalé kompresorovny, kam byl v roce 2020 přemístěn poslední dochovaný Thomasův konvertor na výrobu oceli v kladenských hutích a další části hutnické sbírky z někdejšího Muzea POLDI SONP, a s jámovou budovou Mayrau, kde bude dokončena celková konzervace nejstarší těžní věže. V budově tzv. Nových koupelí bude vybudován depozitář a také bude dokončena rekonstrukce úzkokolejné dráhy, železniční vlečky a hutní drážky. Pokud vše půjde podle plánu, projekt Cestou uhlí a železa by měl být dokončen v roce 2027.

Obr. 9: Důl Ronna v Hnidousích, vstup k bývalému dolu (foto J. Vyšín, 2022).

POZNÁMKY

1. *M. Matěj*, Kulturní dědictví Centrálního kladenského kamenuhelného revíru. Zprávy památkové péče 61. Příloha. Praha 2001, zde s. 1.
2. Jisté srovnání o postupující likvidaci pozůstatků někdejších dolů nabízí i kniha *M. Matěj a kol.*, Kulturní dědictví kladenské průmyslové aglomerace. Ostrava 2017. Např. o dole Jan (Nový Jan) v Dubí se dočteme, že návrh na jeho prohlášení za památku nebyl Ministerstvem kultury akceptován a budova byla poté zvýšena o jedno podlaží a zcela ztratila svůj původní vzhled.
3. Při porovnávání někdejších průmyslových staveb nejen v areálech dolů, ale i v kladenských hutích zcela jednoznačně vyniká jejich architektonická kvalita nad tím, co dnes vidíme při stavbách nejrozumnějších výrobních, obchodních i skladovacích prostor, kdy nejde o estetickou hodnotu, ale o co nejnižší náklady na jejich stavbu.
4. Na I. a II. etapu celkové konzervace těžní věže Mayrau podle projektu Ing. Václava Jandáčka, která v letech 2021 a 2022 stála 3 505 567,17 Kč, získalo Sládečkovu vlastivědné muzeum v Kladně z Havarijního fondu MK ČR pouhých 450 000,- Kč a zbytek musel doplatit zřizovatel.

Was ist nach dem Zentralen Steinkohlenrevier von Kladno Geblieben

Der Beitrag fasst im kurzen die Schicksale industrieller Kulturdenkmäler des Steinkohlenreviers von Kladno nach dem Jahr 2000 zusammen. Er informiert vom Zustand der denkmalgeschützten Grubenanlage Mayrau in Vinařice, des Förderturms der Grube Michael in Brandýsek (Brandeisel), des Teils der Anlage der Grube Kübeck, des Förderturms und Grubengebäudes vom Schacht N I der Steinkohlengrube Schoeller Nejedlý und des Förderturms, Grubengebäudes und der Wettermaschinenhalle der Grube Tuchlovice in der Örtlichkeit Pustinka.

Abb. 1: Tuchlovice (Bez. Kladno), ehemalige Steinkohlengrube, Demolierung des Förderturms am 27. 12. 2004 (Foto V. Trnka).

Abb. 2: Ehemalige Steinkohlengrube Tuchlovice, die Grubenanlage und Halde (Foto J. Vyšín, 2005).

Abb. 3: Steinkohlengrube Tuchlovice, Inneres vom Administrationsgebäude (Foto J. Vyšín, 2004).

Abb. 4: Kladno, Poldi-Hütte, Inneres vom Administrationsgebäude (Foto Z. Kuchyňka, 2002).

Abb. 5: Cvrčovice (Bez. Kladno), Steinkohlengrube Ferdinand, das erhaltene Gebäude und die Gedenktafel der Grube Ferdinand (Foto Z. Kuchyňka, 2002).

Abb. 6: Kladno-Dubí, Grube Dubí, verschwundener Förderturm vom Schacht Prago (Zápotocký), 1980er Jahre (Foto A. Garamszegi).

Abb. 7: Steinkohlengrube Dubí, Maschinenhalle vom Schacht Prago (Foto J. Vyšín, 2004).

Abb. 8: Kladno-Hnidousy, ehemalige Steinkohlengrube Ronna, Eingangstor der Grubenanlage (Foto T. Voldráb, 2011).

Abb. 9: Kladno-Hnidousy, ehemalige Steinkohlengrube Ronna, Eingang (Foto J. Vyšín, 2022).

(Übersetzung J. Noll)